

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Факультет іноземної філології
Історичний факультет

СХОДОЗНАВСТВО. АКТУАЛЬНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

*Тези доповідей
I Міжнародної науково-методичної конференції
20 березня 2020 р.*

Харків – 2020

УДК 81'243
ББК 81.2
С91

Укладачі: Н.В. Руда, Л.М. Ямпольська

Організаційний комітет конференції:

І.Ф. Прокопенко – академік НАПН України, доктор педагогічних наук, ректор (голова);

Ю.Д. Бойчук – доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи ХНПУ імені Г.С. Сковороди (заступник голови);

Хошіно Юічі – Другий секретар Посольства Японії в Україні (заступник голови).

Сходознавство. Актуальність та перспективи. Тези доповідей I Міжнародної науково-методичної конференції, 20 березня 2020р. – Х. : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2020. – 258 с.

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
Протокол № 4 від 15.06.2020р.

До збірника увійшли тези доповідей, присвячені проблемам східної філології, освіти та виховання, методики викладання сходознавчих дисциплін, перекладу, літературознавства, історії, економіки, політики, соціуму країн Сходу. Розраховано на наукових працівників, викладачів, аспірантів, студентів філологічних та історичних спеціальностей.

Видано за рахунок укладачів

©Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
© Н.В. Руда, Л.М. Ямпольська

Dönemindeki Gelişme Evreleri).....	108
Фідан Сулейман. Огляд традиційної музики в культурній політиці Туреччини після 2000 року (View of Traditional Music in Cultural Policy of Turkey After the Year 2000).....	110
Мамедова Айтadž. Програма академічної мобільності «Мевляна» в Україні (Mevlana Değişim Programının Ukrayna'da Uygulanması).....	112
Метін Айше Сімай. Відображення методів медичного лікування у мистецтві мініатюри (Minyatür Sanatına Tıbbi Tedavi Yöntemlerinin Yansıması).....	114
Назарова А.В. Використання пісенного матеріалу на уроках турецької мови...	115
Петрова Озель Л.П. Комунікативний аспект турецького етноетикету.....	117
Севім Саліх. Питання граматичних термінів у викладанні турецької мови (Türk Dili Öğretiminde Gramer Terimleri Sorunu).....	120
Сойлемез Мехмет. Міграція музичної пам'яті: ромеї Агирнаса (м. Кайсері) (Migration of Musical Memory, Example of Kayseri Ağırnas Greeks).....	121
Усатенко Я.М. Поетичний образ Кюль-тегіна в перших писемних пам'ятках давніх тюрків.....	124
Зубашенко А.О. Роль мотивації і способи її посилення при навчанні турецької мови.....	126

КУЛЬТУРА ТА ФІЛОСОФІЯ КРАЇН СХОДУ

Ding Shaojie. Cultural component of «One Belt, One Road» economic projects...	128
Веремєєва К.В. Китайський новий рік: від минулого до сьогодення.....	129
Болховецька В.Ю. Китайський традиційний костюм ханьфу.....	131
Бурлачко Я.П. Роль традиційних фестивалів в Китаї. Їх легенди та святкування.....	132
Заліська М.В. Вплив конфуціанства на розвиток культури Китаю.....	134
Козакова М.В. Влияние буддизма на культуру Китая.....	135
Кім О.В. Релігії Китаю. Історія та сучасний стан.....	137
Колоколова А.О. Китайская опера и ее разновидности.....	139
Корнєв А.Ю. Східні мотиви у харківській кондитерській етикетці початку ХХ століття.....	141
Людкевич В.Б. Китайська міфологія.....	143
Лю Сінся. Новые идеи для продвижения китайской культуры.....	144
Мишньова К.Ю. Ворожіння як невід'ємна частина китайської культури.....	147
Рибалко С. Б. Візерунки кімоно: типологія та семантика.....	148
Ріпчанська К.Р. Особливості китайської системи мір.....	151
Русских Е.В. Тайцзицюань в КНР.....	152
Саліх Саліх Абд. Етнонаціональні цінності та культура арабів.....	154
Сторчак П.В. Особливості оформлення японських привітальних листівок.....	156
Tang Yongbo. A Study on the Overseas Communication Path of Confucius's Thoughts.....	158

МИСТЕЦТВО КРАЇН СХОДУ

Баштинська М.Р., Ващенко В.В. Японское искусство оригами: историко-философский аспект.....	159
Клиновська Т.В. Розвиток кінематографу КНР.....	161
Поміляйко В.О. Особливості китайської чайної церемонії.....	161
Романченко А.С. Основні стилі та особливості китайського живопису Гохуа.....	163
Се Юйдін. Автопортрет у творчості Пань Юйлян.....	164
Смілянська О.О. Історія становлення класичного балету в Китаї.....	166
Тан Цяньжуй. Прояви шинуазрі у європейському мистецтві XVIII – XIX	

İnek parmak, İnek parmak neredesin?
Buradayım, buradayım. İşte buradayım.
Yeşil parmak, Yeşil parmak neredesin?
Buradayım, buradayım. İşte buradayım.
Kırmızı parmak, Kırmızı parmak neredesin?
Buradayım, buradayım. İşte buradayım.
Sarğ parmak, Sarğ parmak neredesin?
Buradayım, buradayım. İşte buradayım.

Використовуючи пісню «Kırmızı Balık» можна вдало поєднати вивчення граматичних конструкцій наказового способу, теперішнього та майбутнього часу, а також ввести нову лексику, стимулюючи зацікавленість учнів ще й яскравим відеорядом:

Kırmızı Balık gölde
Kıvrıla kıvrıla yüzüyor
Balıkçı Hasan geliyor
Oltasını atıyor
Kırmızı Balık dinle
Sakın yemi yeme
Balıkçı Hasan tutacak
Sepetine atacak
Kırmızı Balık kaç kaç

4) через пісні можна пояснювати певний лінгвокультурний матеріал. Існують пісні, присвячені певним містам Туреччини, історичним подіям, видатним особистостям, традиціям і обрядам.

5) турецька пісня має оригінальний ритмічний малюнок, певний набір змістовних тем і стилістичних особливостей. Таким чином, пісня знайомить учнів з музичною культурою Туреччини.

Отже, проаналізувавши способи і переваги використання пісень під час навчання турецької мови, можна сказати, що пісня, поєднуючи у собі поезію і музику, впливає на емоційну сферу учнів, що допомагає їм краще засвоїти та повторити матеріал уроку, зануритися в атмосферу Туреччини, пізнати культурні особливості цієї країни, покращити вивову, а також зробити урок більш цікавішим.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Василенко О. М., Сисоєнко І. В. Малі віршовані форми як засіб активізації пізнавальної діяльності учнів на уроках англійської мови // Науковий часопис НПУ імені Драгоманова. – Випуск 49' 2014. – С. 42-47.
2. Збагачення змістового компоненту навчання іноземної мови автентичними (літературними та фольклорними) матеріалами / Ю. Стиркіна // Педагогічні науки. – 2011. – Вип. 1. – С. 25-31.
3. Соловьева С. Ю. Использование стихотворений и песен на уроках английского языка / С. Ю. Соловьева // European research. – 2016. – № 9 (20). – с. 63-69

КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ ТУРЕЦЬКОГО ЕТНОЕТИКЕТУ

Петрова Озель Лілія Павлівна, к.ф.н., доцент

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Основні напрями дослідження ввічливості як провідної комунікативної категорії мовленнєвого етикету визначено в працях як зарубіжних (П.Браун, С.Левінсона, Р.Лакоффа, Б.Фрейзера, Р.Уотса, С.Фукушіми, А.Байрактароглу), так і вітчизняних учених (Н.Бабич, М.Стельмахович, Є.Чак, А.Коваль, О.Муромцевої). Чимало нових підходів до

аналізу лінгвістичних форм вираження етикету, зокрема й етнонаціонального, запропоновано в дослідженнях із теорії медіакомунікацій, політичного й дипломатичного дискурсів, комунікативної лінгвістики, психології, менеджменту та ділового спілкування.

Проблемам турецького мовленнєвого етикету присвячені розвідки І.Логвиненко, І.Карпузджу, К.Юсупової (Україна), де застосовано лінгвокраїнознавчий підхід до вивчення формул ввічливості, подано форми привітань, побажань, прощань, подяки й релевантні варіанти відповідей на них, О.Прими (Україна), в яких розглянено аксіологічний потенціал турецької етикетної лексики, З.Джошкун (Білорусія), де вирішується проблема міжмовної лакунарності на матеріалі російської й турецької мов; значний за обсягом матеріал форм турецького мовного етикету проаналізовано у А.Тузлу (Росія); лінгвістичне забезпечення протоколу та правил пристойності стали предметом наукової уваги Е.Четіна; мовленнєву поведінку представників різних вікових категорій аналізує І.Сари (Туреччина).

Злободенною однак залишається необхідність подальших теоретичних узагальнень щодо специфіки комунікативних репрезентацій ввічливості в турецьких етикетних зразках; зберігається потреба більш глибокого аналізу відповідних мовленнєвих дій з урахуванням їх лексико-семантичних, структурних та функціональних параметрів у процесі міжособистісної та ділової комунікації; своєчасним постає визначення лінгвістичних особливостей ввічливості на ґрунті міжкультурних порівняльних характеристик з метою подальшої оптимізації процесу набуття комунікативних навичок у сфері міжнародних відносин.

Як свідчить аналіз лексичного матеріалу, культура спілкування турецького народу відзначається тяжінням до постійного культивування позитивного настрою й налаштування на успіх, що позначається на специфіці слововживання й доборі лексико-семантичних засобів. Обов'язковими під час зустрічі вважаються типові запитання: *Nasılsınız?* (Як Ваші справи?), *“İşler nasıl? (Як робота? Як бізнес?), Nasıl gidiyor? (Як ідеться? Як ся маєте?)*, на які вважається недоречним, а іноді й неприпустимим відповідати конструкціями, що означають негативні почуття або стан невизначеності: *fena değil* «так собі, непогано», *kötü* «погано». Набагато краще в різних ситуаціях спілкування будуть сприйняті варіанти відповідей із семантикою впевненості, надії на краще, якщо не своїми зусиллями, то за допомогою позитивної енергії довкілля чи й вищих, сакральних сил: *iyiyim* «у мене все гаразд, добре», *çok iyiyim, güzel* «дуже добре, прекрасно», *Allaha şükür* «Дякувати Богу!»).

Турецький мовленнєвий етикет багатий зворотами, семантика яких свідчить про диференціацію формул ввічливості відповідно до вікових категорій адресата мовлення з метою підкреслення його значущості в різних соціальних інститутах від сім'ї до держави. Так, простежується тенденція із групи осіб особливу повагу продемонструвати старшому, особливо жінці: *Ellerinizden öpüyorum!* (Цілую Ваші руки! – зворот, що супроводжується поцілунком руки старшого й прикладанням її до чола). Варто відзначити, що лексема *рука* у східних культурах, зокрема й турецькій, має символічне навантаження: відкрита долоня означає благословіння, захоплення, гостинність, щедрість, силу, передачу знань; *рука* залишається популярним захисним засобом від зурочення (п'ятьма пальцями правої руки показують в бік того, хто має репутацію «поганого ока»; всередині чи зовні будинків розмішують скульптурне чи мальоване, пофарбоване в чорний або червоний кольори, зображення руки з видовженими пальцями) [7, с. 215].

У мовній культурі компліментів на особливу увагу заслуговують конструкції з лексемою *очи*, яка у східній естетиці, й турецькому мовленнєвому етикеті зокрема, має символічне значення, ймовірно, пов'язане з дуалістичним тлумаченням ока, з одного боку, як втілення «серця в вічності» [7], духовного центру, місця абсолютного інтелекту й просвітлення, що дозволяє бачити й пізнавати «вічне теперішнє» на протизагаду минулому й майбутньому, з іншого, лексеми *göz* «око» та близька за значенням *nazar* «погляд» можуть набувати в етикетних зворотах протилежних значеннєвих відтінків: «погане око»,

носії деструктивних сил, зла. Відповідно до першої семантичної лінії функціонують такі етикетні вислови: «*Gözlerin ne güzel!*» (Які красиві в тебе очі!), «*Bademgözlü!*» (Мигдалевидні очі! / З мигдалевидними очима!), «*Bademgözlüm!*» («Дівчино / Красуне з мигдалевидними очима!», «*Güzel gözlüm!*» (Дівчино з красивими очима!), а також *Gözünüz aydın!* (як побажання тому, до кого завітали гості, повернулися рідні, досл. «Світла Вашим очам! / Хай світлими будуть Ваші очі! / Просвітлення Вашим очам!»)

Мовленнєва практика засвідчує прагнення учасників різних комунікативних ситуацій поширювати, увиразнювати етикетні формули, доповнювати їх лексикою з новими або додатковими емоційно-експресивними відтінками, надаючи висловам посиленого ефекту ширості, доброзичливості, вищого прояву турботливості про комуніканта-адресата, отже, дозволяє адресанту демонструвати власну культуру, багатство емоційно-інтелектуальної сфери, поповнювати комунікативний арсенал доброзичливості й добропорядності, як наслідок, очікувати рівноцінної зворотньої реакції. Так, поряд із узвичасними, загальноживаними висловами піклування про співрозмовника *Dikkatli ol / Dikkatli olunuz!* / «Будь обережний! Будьте обережні!» функціонують семантично підсилені конструкції, з більш складною структурою: *Çok, çok dikkatli olunuz!* / «Будьте дуже й дуже обережні!»; *Kendinize iyi bakınız!* / «Бережіть себе!» – *Kendinize çok, çok iyi bakınız!* / «Дуже й дуже пильно бережіть себе» («Дуже добре подбайте про себе!», *Kendinize en iyi /en güzel şekilde bakınız!* / «У найкращий спосіб бережіть себе!» («У найкращий спосіб подбайте про себе!»).

Як засвідчує аналіз лексико-семантичної специфіки етикетних конструкцій, турецька ввічливість ґрунтується на культивуванні особистості, орієнтованої на позитивне, схвальне сприйняття світу; першочерговими постають розвиток етноморальних цінностей, усвідомлення навколишнього світу й людей як представників одної спільноти, пов'язаних потребою взаємодопомоги, підтримки; розуміння необхідності виховання мовця, що несе в суспільство позитивні настанови, створення культури й формування іміджу людини ввічливої, фахівця, товариша, сусіда, господаря, земляка, члена сім'ї, родини, етносу й нації як часток світової добротворчої місії певного народу.

Лексико-семантичні маркери успішної комунікативної поведінки відображають еволюцію етносу, його прагнення до удосконалення, духовного й культурного збагачення, становлять фундамент національної моделі добротворчості, стають потужним фактором формування мовної особистості, показником успішного етнорозвитку й етнотворення, комфортного співжиття з представниками інших народів.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Логвиненко І.А., Карпузджу І., Юсупова К.М. Форми речевого етикета в турецькому мові // Проблеми преподавания гуманитарных дисциплин в иноязычной аудитории: Сборник научных трудов.Х.: ХГПУ, 2003.
2. Тузлу А.М. Формули речевого етикета в турецькому мові / А.М. Тузлу // Ученые записки Казанского университета. Т.155. Вып. 2–3. 2013. С. 219 – 230.
3. Варій М.Й. Психологічні основи розвитку інтегральних характеристик конкурентоспроможної особистості // Варій М.Й. Загальна психологія. – К.: «Центр учбової літератури», 2007. 968 с.
4. Гриценко Т.Б. Етика ділового спілкування. К.: Центр учбової літератури, 2007. 344с.
5. Doğançay A.S., Kamışlı S. Sözeylemler bağlamında Türkçede kibarlık imleri // Dilbilim Araştırmaları. Ankara, 1997. S. 133 – 141.
6. Özen M.Y. Türkiye Türkçesi yazın dilinde teşekkür kalıpları // Modern Türklük Araştırmaları Dergisi. Ankara: Ankara Ün, 2006. S. 66 – 77.
7. Російсько-українсько-турецький розмовник для іноземних студентів усіх напрямків підготовки / Укл. О.С.Черемська, Л.П.Петрова Озель, І.М.Шелепкова. Х.: Вид. ХНЕУ ім. С.Кузнеця, 2014. 108 с.

8. Символы. Знаки. Эмблемы: Практическая энциклопедия / Сост. В.М.Рошаль. М.: Эксмо, 2005. 576 с.

9. Таланов О. Русско-турецкий разговорник / О. Таланов. К.: Арий, 2015. 192 с.

TÜRK DİLİ ÖĞRETİMİNDE GRAMER TERİMLERİ SORUNU

Salih Sevim

I.I. Meçnikov Odessa Millî Üniversitesi

Türk dilinde gramer yapılarının isimlendirilmesinde farklı kabuller ve anlayışlar olduğu için bu dilin sadece yabancılara değil aynı zamanda Türkiye’de Türk öğrencilere öğretilmesinde de sorunlara neden olmaktadır. Bu farklılıklar öğretmenden öğretmene ve kitaptan kitaba göre yaygın bir biçimde görüldüğü için Türkçe öğretiminin olduğu her yerde karşılaşılan bir sorundur. Farklı bir öğretmen veya farklı bir dil bilgisi kitabı ile karşılaşanların terimler farklılaştıkça kafaları karışmakta ve öğrenmede güçlük çekmektedirler. İngilizce, Rusça ve Arapça gibi birçok dillere ait olan dilbilgisine ait terimler dünyanın her yerinde hem öğretmenden öğretmene ve kitaptan kitaba değişmediğinden neden Türkçe için böyle bir durum yok sorusu akla gelmektedir. Dilin doğasından ve diğerlerinden farklı olmasından kaynaklanan zorluklara ek olarak terimlendirme ve sınıflandırmadaki sorunlarının olması Türkçenin öğretimini ve öğrenimini zorlaştırmaktadır. Türkçenin de diğer dillerde olduğu gibi kişiden kişiye, kitaptan kitaba değişmeyen terimlere sahip bir gramerinin olması gerekmektedir.

Terim yapmanın birçok yolu vardır: eklerden faydalanma, birleşik kelime oluşturma, yabancı dillerde olduğu gibi birleştirilecek sözcüklerin ilk harflerini birleştirme “araştırma ve geliştirme=ARGE”, kelimelere yeni anlamlar yükleme vs gibi. Sorun terim bulma sorunu değil aynı yapılar için farklı terimler kullanma sorunudur.

Bu durumun sebepleri geçmişe uzanmaktadır. Türkler Tarih boyunca birçok coğrafyada birçok devlet kurmuşlardır. Ancak devlet ne kadar güçlü olursa olsun bilim ve öğretim dili olarak Türkçeyi değil de Arapçayı kullanmışlardır. Özellikle aydın kesim bilimi Arapçadan öğrenirken sanatta ya Farsçayı kullanmış ya da hem Arapça hem de Farsçadan kelime ve yapılar alınarak anlaşılması zor suni bir oluşturmuşlardır. Bu durum doğal olarak terimlere de yansımıştır. Göz ardı edilen Türkçeden herkesin anlayabileceği terimler almak yerine daha çok Arapçadan ve Arapça ve Farsça gramer yapıları kullanılarak terimler oluşturulmuştur. Hatta Arapça ve Farsçada bulunmayan yeni kelimeler türetilerek terimler oluşturulmuştur. Bu durum o dönemlerde bile eleştirilmiştir.

Muhbir gazetesinde bir tarım kitabının dili eleştirirken halkın kullandığı aşı kelimesi yerine terim olarak Arapça ‘telkib’ kelimesinin kullanılması eleştirilirken “Ne olur *telkib*’in yerine *aşı* yazılıydı. Türkçe okuyabilen ve tarımla uğraşan birisi bu kitabı anlayabilmesi için on beş yıl öğrenim mi görecektir? Öğrenim görsün denilirse, peki bu sürede bahçıvanlığı kim yapacak?..” (Ş.Haluk Akalın, 2012) denilerek sorunun büyüklüğü gösterilmektedir.

Aslında Uygurlar ve Kaşgarlı Mahmut dönemlerinde Türkçe bilim dili olarak kullanılmasına rağmen daha sonraki dönemlerde cumhuriyete kadar yukarıda belirtimiz gibi bilim dili olarak Arapça terim yapmada kullanılmıştır. II. Mahmut döneminde Tıbbiyenin açılması ile Padişah Türkçenin bilim dili olması gerektiğini belirtmiş ama Türkçenin öğretilmeye başlaması Abdülmecit döneminde olup Arapça, Farsça ve Fransızcadan sonradır. Abdülaziz döneminde Türkçenin öğretim dili olması isteği 1908 yılındaki meşrutiyetten sonra gerçekleşir ve gramer kitaplarının da aralarında bulunduğu ders kitapları Türkçe yazılmaya başlar. Her ne kadar kitaplar Türkçe de olsa terimlerin Arapça ve Farsça olması anlaşılmasını oldukça zorlaştırır. (Ş.Haluk Akalın, 2012)

Cumhuriyet ile birlikte terimler bizzat Atatürk’ün öncülüğünde Türkçeleştirilmeye başlanmıştır. Hatta bizzat Atatürk tarafından geometri terimleri Türkçeleştirilmiştir. “üçgen, yüzey, dikdörtgen, açığortay” gibi birçok terim bizzat onun tarafından oluşturularak (Atatürk, 1937) ünümüzde her Türk’ün rahatlıkla anlaması sağlamıştır.

Сходознавство. Актуальність та перспективи. Тези доповідей
I Міжнародної науково-методичної конференції

Відповідальний за випуск: (Руда Н.В.)

Комп'ютерна верстка: Петрищева О.В.

Коректор: Коробкіна І.М.

Відповідальність за дотримання вимог академічної доброчесності несуть автори

Підписано до друку Формат Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman. Друк офсетний. Ум. друк. арк.
Обл.-вид. арк. Зам № Тираж прим. Ціна договірна.